

Op vleugels van gezang

De betekenis van een jaar lang niet samen zingen

Kerkgemeenschappen hadden tijdens de coronaperiode meer vrijheid dan andere maatschappelijke instellingen, door het recht op vrijheid van godsdienst. Op een paar uitzonderingen na hebben de meeste kerken zich juist streng aan de maatregelen gehouden. Daardoor kon een ding zeker niet: samen zingen, vanwege het hoge risico op besmetting. Wat heeft dat jaar zonder samenzang tot nu toe betekend voor koren, zangers en kerkgangers? En gloort er hoop?

Samen zingen, dat zo verbindend en troostrijk kan zijn in de liturgische vieringen, is al meer dan een jaar onmogelijk in onze kerken. Er komt nu enige versoepeling maar wie had ooit kunnen denken dat we oplossingen moesten verzinnen om als koor en ook als 'kerkvolk' veilig te kunnen zingen? De 'ademtocht' van zangers brengt immers 'aërosolen' in de atmosfeer. Dit bijna poëtisch klinkende woord is een bedreigende boosdoener. De eerste alarmerende berichten kwamen in het voorjaar van 2020, toen zangers van Het Amsterdams Gemengd Koor bij de repetities voor een Johannes Passion besmet bleken te zijn: honderd zieken en vier dodelijke slachtoffers. Vanaf dat moment werd het in de wereld van (kerk)koren nog stiller. We misten en missen dat gevoel van samen klank maken enorm. Veel kerken bedenken in gestreamde uitzendingen creatieve alternatieven: één zanger, soms buiten het beeld van de camera, of virtuele, opgenomen koorzang.

Later komen er enkele zangers bij, op ruime afstand van elkaar. Maar nog steeds ontbreekt de ziel, want zingen is meer dan het laten trillen van stembanden en tonen voortbrengen. Zingen is echt verbinding maken, dat al begint in de repetities. Zangers komen op dezelfde golflengte en geven in de liturgie een diepere, spirituele dimensie aan woorden. Teksten op muziek, gezongen uit honderd kelen, krijgen immers letterlijk een andere klankkleur. En vooral: samenzang is pas echt gemeenschap.

Corona is rust

Zangers kennen uit hun muzikale praktijk het teken *fermate* dat aangeeft dat een noot of rust langer aangehouden wordt. Vanwege de kroontjesvorm heet dit teken in het Italiaans ook 'corona' en daarmee krijgt het een heel specifieke bijklank. Maar de zangloze coronatijd is voor sommige componisten ook een inspiratiebron geweest. Zo heeft de Utrechtse organist Wouter van Belle

de Missa Corona (voor één zangstem) geschreven, opgedragen aan de Italiaanse Heilige Corona. Kerkmusicus, dirigent Hans Leenders componeerde Missa in Simplicitate en de Griekse Componiste des Vaderlands Calliope Tsoupaki kreeg de opdracht een Requiem te schrijven voor het kamerkoor Ad Parnassum.

We willen gewoon weer zangstemmen horen, het ritselen van de zangbladen en meegevoerd worden op de vleugels van gezang. Bijvoorbeeld met het 'Lied van het lied', waarmee ik dit artikel besluit. Een compositie uit 2016 ter gelegenheid van het 50-jarig kloosterjubileum van dominicaan, publicist en cantor Henk Jongerius, die zelf honderden liturgische gezangen schreef. Een lied met een rijke inhoud: bijbelse verwijzingen, thema's die in de coronatijd herkenbaar actueel geworden zijn: gevoelens van eenzaamheid, uitvergroete tegenstellingen, het eindige leven. Wat vooral blijft naklinken is de troostrijke en universele zeggingskracht van de muziek, die verder gaat dan de woorden, zelfs over de dood heen.

Le silence Odilon Redon
Foto Peter van Overbruggen

Lied van het lied

Er is een woord dat diep in mij gaat leven
er is een stem, die zegt het in mijn oor,
Er is een boek, waarin het staat geschreven,
maar boven alles klinkt een hoge toon.

Refrein:

Lied in mij dat zingt van leven, lied in mij dat vreugde
brengt,
lied gedeeld door mij met velen, waarin ik mijzelf herken.

Er is een nacht, van stilte, aardedonker,
er is de nacht van zielsverlatenheid.
Dan is er nog een lied dat wordt gevonden,
een nieuw gezang dat klinkt weer wijd en zijd.

muziek: Chris van Bruggen

tekst: Michaël Steehouder, neerlandicus en em. hoogleraar communicatie

Lied beluisteren?

<https://nsgv.nl/index.php/gregoriusblad/recente-edities-gregoriusblad/471-beluister-recente-opnamen-gb-muziekbijlagen>

Er is de hoop dat mensen zich verzoenen,
er is de droom van leeuw ligt naast het lam,
het visioen van brood en wijn voldoende,
er is een zingen dat het anders kan.

Er komt de dag dat alles weg zal zinken,
en stilte neemt mijn leven uit de tijd,
dan zal mijn lied nog in mij blijven klinken
met iets erin van tijd en eeuwigheid.

Dank voor het lied dat verder gaat dan woorden,
dank voor de stem die mij gegeven is,
dank voor de klank van noten en akkoorden,
dank voor de zang die mensenleven is.